

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فرم تعهد نامه اصالت رساله یا پایان نامه

اینجناب شیما عباسیان باقرآباد دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته رشته حقوق جزا و جرم شناسی که در تاریخ ۱۳۹۶/۰۷/۰۲ از پایان نامه خود با عنوان:

تأثیر جنسیت در استحقاق و اجرای کیفر در نظام جزایی ایران

با کسب نمره ۱۷/۵۰ و درجه بسیار خوب دفاع نموده ام، بدین وسیله متعهد می شوم.

- ۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجناب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست مربوطه ذکر و درج کرده ام.
- ۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

- ۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده یا هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه را داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
- ۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را می پذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجناب مطابق با ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی
تاریخ و امضاء

شیما عباسیان

معاونت پژوهش و فن آوری

به نام خدا

مشور اخلاق پژوهش

بیاباری از خداوند سبحان و اعتماد بر این که عالم محضر خداست و به پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظر به اهمیت جایگاه دانشگاه در اعلامی فرسنگ تمدن بشری، مبادا انجمن و اعضای هیئت علمی واحد های دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخطی نکنیم:

- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از حرکت پنهان سازی حقیقت.
- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهشگران (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.
- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه بهکاران پژوهش.
- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.
- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از حرکت جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.
- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان ها و کشور و کلیه افراد و نهاد های مرتبط با تحقیق.
- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب تقد و خودداری از حرکت حرمت شکنی.
- اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و اشتهار نتایج تحقیقات و انتقال آن به بهکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- اصل برت: التزام به برت جویی از حرکت رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به شائبه های غیر علمی می آلودند.

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد شهر قدس

دانشکده علوم انسانی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد
رشته حقوق گرایش حقوق جزا و جرم شناسی

عنوان:

تأثیر جنسیت در استحقاق و اجرای کیفر در نظام جزایی ایران

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر امیرمسعود مظاهری

نگارنده:

شیما عباسیان باقرآباد

نیمسال دوم ۹۶-۹۵

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد شهر قدس

دانشکده علوم انسانی

با یاری خداوند متعال جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد خانم /آغچه شیما عباسیان باقرآباد در رشته حقوق جزا و جرم شناسی با عنوان: تأثیر جنسیت در استحقاق و اجرای کیفر در نظام جزایی ایران با حضور اساتید راهنما، مشاور و هیات داوران در تاریخ ۱۳۹۶/۰۷/۰۲ ساعت ۱۵:۳۰ در محل سالن ساختمان ولایت برگزار و با کسب نمره ۱۷:۵۰ و درجه بسیار خوب مورد تصویب قرار گرفت.

۱-استاد راهنما:

جناب آقای دکتر امیر مسعود مظاهری

۲-استاد داور داخلی:

سرکار خانم دکتر زهرا وطنی

۳-استاد داور خارجی:

جناب آقای دکتر مهدی یوسفی مراغه

۴-مدیر گروه آموزشی:

جناب آقای دکتر علیرضا مظلوم رهنی

تقدیر و سپاس

به مصداق من لم یسکر المخلوق لم یسکر بنفرا

بسی شایسته است از استاد فرهیخته و فرزانه جناب آقای دکتر امیر مسعود مظفری که با کرامتی چون خورشید، سرزمین دل را روشنی بخشید و کلمه سرای علم و دانش را با راهبانی های کارساز و سازنده بارور ساختند؛ تقدیر و تشکر
نمایم (ویرگیم ویدعلمم الکتاب وائلکده).

مطالعات زعرش برتر باد همیشه توستن اذیثات مظفر باد

به نکته های دلاویز و نکته های بلند صحیفه های سخن از تو علم پرور باد

تقدیریم به آنان که نفس خیرشان و دعای روح پرورشان بدرقه راهم بود.

الباره من کجک کن تا توانم ادای دین کنم و به خواسته های آنان جامه ای عمل پوشانم.

* پروردگارا حسن عاقبت، سلامت و سعادت را برای آنان مقدر نما.

* خدایا توفیق خدمتی سرشار از شور و نشاط و همراهی و همبوعلم و دانش و پژوهش جهت رشد و شکوفایی ایران کنمنال عنایت بنفرا

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
چکیده	۱
مقدمه	۲
فصل اول: کلیات	۴
۱-۱ بیان مسئله	۵
۱-۲ اهمیت و ضرورت انجام تحقیق	۶
۱-۳ جنبه جدید و نوآوری در تحقیق	۶
۱-۴ اهداف مشخص تحقیق	۶
۱-۵ سوالات تحقیق	۶
۱-۶ فرضیه های تحقیق	۶
۱-۷ تعریف واژه و اصطلاحات فنی و تخصصی	۷
۱-۸ شرح کامل روش و ابزار گردآوری داده ها	۷
۱-۹ ساماندهی پژوهش	۷
فصل دوم: مبانی نظری اختلاف جرم و مجازات بر اساس جنسیت	۸
۱-واکاوی رویکرد جنسیتی جرم شناسی	۹
۱-۱ رابطه ارتکاب جرم و داشتن فرصت	۱۰
۱-۲ کیفیت جامعه پذیری در زنان	۱۰
۱-۳ نرخ بزهکاری در نوجوانان پسر و دختر	۱۰
۲-فمینیسم و جرم شناسی	۱۱
۲-۱ پیشینه فمینیسم در جرم شناسی	۱۱
۲-۲ تأثیر فمینیسم بر حقوق زنان	۱۴
۳-نظریه های جرم شناختی جرایم زنان	۱۵
۳-۱ دیدگاه مبتنی بر نظریه قدرت-کنترل	۱۶
۳-۲ دیدگاه مبتنی بر نظریه فقر، بزه دیدگی و جرائم زنان	۱۷
۴-نظریه های مرتبط با ارتکاب نوع جرم توسط زنان	۱۸
۴-۱ نظریه های مبتنی بر دیدگاه های زیست شناختی	۱۸

۱۹	۲-۴ نظریه های مبتنی بر عوامل روانی-شخصیتی و خانوادگی
۲۰	۳-۴ نظریه های مبتنی بر عوامل اجتماعی-اقتصادی
۲۲	۴-۴ نظریه های مبتنی بر دیدگاه های فمینیستی
۲۴	فصل سوم: جرایم انحصاری زنان و مردان
۲۵	۱- جرایم انحصاری زنان
۲۷	۱-۱-۱ امساحقه
۲۸	۲-۱ همجنس بازی دو زن
۲۸	۳-۱ ازدواج زن شوهردار یا در عده، با دیگری
۲۹	۴-۱ ادعای زوجیت و مطالبه حقوق مالی ناشی از ازدواج بر خلاف واقع
۳۰	۲- جرایم انحصاری مردان
۳۰	۱-۲ لواط
۳۱	۲-۲ تفخیز
۳۱	۳-۲ همجنس بازی دو مرد
۳۲	۴-۲ ترک انفاق نسبت به همسر
۳۲	۵-۲ ازدواج با زن شوهردار یا در عده دیگری
۳۳	۶-۲ عدم ثبت واقعه ازدواج دائم-طلاق-رجوع
۳۳	۷-۲ ازدواج، قبل از بلوغ دختر
۳۴	۸-۲ انکار زوجیت
۳۶	فصل چهارم: تفاوت در نوع و میزان مجازات مردان و زنان
۳۷	۱- تفاوت جنسیتی مجازات
۳۷	۱-۱ تفاوت در نوع و میزان مجازات
۳۷	۱- تفاوت در حدّزنا
۳۷	۱-۱ ازنای به عنف
۳۸	۲-۱ ازنا با زن پدر
۳۸	۳-۱ ازنا با نابالغ
۳۸	۴-۱ ازنای محصن
۳۹	۲- همجنس بازی
۳۹	۳- قوادی

- ۲-۱ تفاوت در معافیت از مجازات ۳۹
- ۱- پدر و معافیت از مجازات ۳۹
- ۱-۱ معافیت پدر یا جدپدیری از حدقذف به خاطر قذف فرزند ۳۹
- ۲-۱ معافیت پدر از حدسرقت به خاطر سرقت مال فرزند ۳۹
- ۳-۱ معافیت پدر یا جدپدیری از قصاص به خاطر قتل یا جرح فرزند ۳۹
- ۴-۱ معافیت پدر از تعزیر ربا به خاطر ربا دادن یا گرفتن از فرزند ۳۹
- ۲- شوهر و معافیت از مجازات ۴۰
- ۱-۲ معافیت از قصاص ۴۰
- ۲-۲ معافیت از حدقذف ۴۱
- ۳-۱ تفاوت در اجرای مجازات ۴۲
- ۱- تأخیر در اجرای مجازات ۴۲
- ۱-۱ ایام بارداری ۴۳
- ۲- انقباض ۴۳
- ۳-۱ استحاضه ۴۴
- ۴-۱ بعد از وضع حمل در صورتی که نوزاد کفیل نداشته باشد و بیم تلف شدن نوزاد برود ۴۴
- ۵-۱ در ایام شیردهی ۴۴
- ۲- شیوه اجرای مجازات ۴۵
- ۱-۲ اجرای حدود ۴۵
- ۲-۲ اجرای قصاص ۴۵
- ۳- تأثیر جنسیت در سن مسئولیت کیفری و میزان مسئولیت و دیه ۴۶
- ۱-۳ اثر جنسیت در سن مسئولیت کیفری ۴۶
- ۲-۳ تأثیر جنسیت در میزان مسئولیت کیفری ۴۸
- ۱- عاقله ۴۸
- ۲- درجه و محدوده مسئولیت عاقله ۴۹
- ۳- اثر جنسیت بر عاقله ۵۰
- ۳-۳ تأثیر جنسیت در میزان دیه ۵۱
- ۱- دیه قتل ۵۱
- ۲- دیه عضو ۵۱

۵۲	۳-دیه ضرب و جرح.....
۵۳	۴-صدماتی که نیاز به ارش دارد.....
۵۳	۵-تساوی دیه زن و مرد و بحث تفاضل دیه.....
۵۴	۴-تأثیر جنسیت بر ادله اثبات کیفری.....
۵۶	۱-۴تأثیر جنسیت در اقرار.....
۵۶	۲-۴تأثیر جنسیت شهود در قانون مجازات اسلامی سال ۱۳۹۲.....
۵۷	۳-۴تأثیر جنسیت در قسامه.....
۵۷	۴-۴تأثیر جنسیت در سوگند.....
۵۸	۵-۴تأثیر جنسیت در علم قاضی.....
۶۱	فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادات.....
۶۲	نتیجه گیری.....
۶۴	پیشنهادات.....
۶۵	فهرست منابع.....
۷۰	چکیده لاتین.....

چکیده

اساساً جنسیت عاملی برای تفاوت در مجازات نیست، اما در نظام حقوقی اسلام و به تبع آن مقررات فعلی جمهوری اسلامی ایران تفاوت هایی از این حیث دیده می شود. این تمایزات را در سه دسته می توان خلاصه نمود:

۱- تفاوت در نوع و میزان مجازات ۲- تفاوت در معافیت از مجازات ۳- تفاوت در اجرای مجازات.

تفاوت هایی در حد زنا، همجنس بازی، قوادی ارتداد بین زنان و مردان وجود دارد، به علاوه برای مردان در برخی جرایم معافیت های پیش بینی شده است، همچنین در اجرای مجازات ها برای زنان تخفیفاتی در نظر گرفته شده است.

در عناوین مجرمانه جرایمی شناسایی گردیده است که مختص جنس معینی بوده و در سن مسئولیت کیفری، زن و مرد وضعیت یکسانی ندارند. به نحوی که شروع مسئولیت کیفری زن زودتر از مرد است. در میزان دیه و پذیرش پرداخت دیه دیگری شرایط مساوی بین آنان حاکم نیست و زن جزء افرادی که عهده دار دیه دیگران هستند، محسوب نمی گردد. در تخفیف و تشدید مجازات اثر جنسیت قابل ملاحظه و موارد تخفیف مجازات هر یک در مقایسه با دیگری احصاء شده است. اثبات جرم و اجرای مجازات مباحثی می باشند که زن یا مرد بودن در آن بی تاثیر نیست. شهادت زنان در بعضی جرایم قابل پذیرش نبوده و در قسامه جز زمانی که مدعی یا مدعی علیه باشند، نقشی ندارند.

در قتل عمد اگر قاتل پدر و یا جد پدری باشد، اجرای قصاص ممکن نیست و چنانچه مقتول زن باشد باید ابتدا نصف دیه مرد را پرداخت، آنگاه قصاص را اجرا کرد.

در این پژوهش سعی داریم مواد قانونی را که در آن از کلمات زن یا مرد استفاده شده و تفاوت هایی از نظر ایجاد حق، تکلیف و اعمال و اجرای مجازات ها و نحوه اثبات جرائم به وجود آورده است را شناسایی و استخراج و دسته بندی کنیم تا با آگاهی دادن افراد نسبت به وجود تفاوت و اختلاف جزئی در امور کیفری که با عنایت به شرایط و طبیعت ذاتی و روحی، امری عادی است، از سوء برداشت و تفکر برتری مرد و تبعی علیه زنان اجتناب و آگاهی پیدا کنند که قانونگذار نسبت به زنان در قیاس با جنس مخالف در بعضی موارد به تخفیف و ارفاق، نظر داشته و در موضوعات دیگر همین وضعیت را در مورد مردان نیز اعمال نموده است.

روش گردآوری داده ها در این تحقیق، روش کتابخانه ای می باشد.

کلید واژه: حقوق کیفری، جنسیت، مجازات

مقدمه

انسان به عنوان کسی که خداوند به او بزرگواری بخشیده و بر تمام آفریدگان جهان برتری داده و در زمین جانشین خود قرار داده است، حقوقی را نیز دارا است. انسان ها از لحاظ توانایی و شایستگی و ارزش در جهت تکامل هیچگونه تفاوتی با یکدیگر ندارند و در دارا شدن حق و تکلیف نیز نمی توان برای آنها تفاوتی قائل شد. در حقوق کیفری که قواعد آن امره و مربوط به نظم عمومی جامعه است، وضعیت حاکم، برای همه شرایط مساوی را مقرر می نماید. در حقوق کیفری ایران که ملهم از حقوق اسلامی است، هیچگونه تبعیضی علیه هیچ فردی روا نمی شود. اصولاً از نظر قانونگذار جنسیت در وضع مقررات و تعیین عناوین کیفری و دلایل اثبات جرم و میزان مجازات و مسئولیت بی تاثیر است و همه افراد از نگاه قانون برابر فرض شده اند، اما این اصل با توجه به عرف و اعتقادات حاکم بر جامعه در موارد خاصی که مربوط به خلقت ذاتی و میزان حضور در اجتماع و فعالیت ها و نوع روابط و کارکرد و ویژگی های فیزیکی و روحی افراد می شود، ثابت و لایتغیر نیست و تحت تاثیر جنسیت موجب تصویب مقرراتی شده که با بررسی آن تفاوت بین دو جنس در موضوعات مختلف آشکار می گردد. طبیعت جرایم ارتكابی زنان با مردان متفاوت است، به عنوان مثال جرمی مانند سقط جنین به نوعی در انحصار زنان است

تفاوت جنسیتی مجازات را در سه دسته می توان طبقه بندی نمود: تفاوت در نوع و میزان مجازات، تفاوت در معافیت از مجازات، تفاوت در اجرای مجازات.

پژوهش حاضر در خصوص دو موضوع شهادت و قسامه هم می پردازد: الف) در خصوص شهادت اگر به مواد ق.م.ا. نگاهی بیندازیم شاهد آن خواهیم بود که در آن مواد یا شهادت زنان در قتل عمد معتبر نیست خواه به طور منفرد شهادت دهند و یا شهادت آنان به شهادت مردی ضمیمه شود. در برخی مواد شهادت زنان به انضمام شهادت مردان قابل پذیرش خواهد بود. تفاوتی که قانون جدید با قانون سابق دارد در این است که در قانون سال ۱۳۷۰ تقسیم بندی برحسب جرایم بود و این در حالی است که در قانون سال ۱۳۹۲ تقسیم بندی برحسب ادله می باشد. در ماده ۱۹۹ ق.م.ا. ۱۳۹۲ تصریح می کند: نصاب شهادت در کلیه جرایم، دو شاهد مرد است مگر در زنا، لواط، تفخیذ و مساحقه که با چهار شاهد مرد ثابت می گردد. در ادامه همین ماده بیان می دارد: «برای اثبات زنا شهادت دو مرد و چهار زن عادل کافی است، مگر مواردی که حد زنا، اعدام یا رجم است که در این صورت، حداقل شهادت سه مرد و دو زن عادل لازم است. در این مورد هرگاه دو مرد و چهار زن عادل به آن شهادت دهند، تنها حد شلاق ثابت می شود. جنایات موجب دیه نیز با شهادت یک شاهد مرد و دو شاهد زن قابل اثبات است.» ب) قسامه: طبق ماده ۳۳۶ ق.م.ا. ۱۳۹۲،

نصاب قسامه در اثبات قتل عمدی، سوگند پنجاه مرد از خویشاوندان و بستگان مدعی است. همان طور که ملاحظه می شود قانونگذار سال ۱۳۹۲ نیز در قسامه به جنسیت مرد توجه داشته و صراحتاً بیان داشته که سوگند خوردگان باید مرد باشند

بنا بر اصل برابری افراد در قبال قانون، حقوق کیفری ذاتاً حقوقی غیرشخصی است. یعنی برای همه تابعان یکسان است. بدین جهت قانونگذار هنگام تعریف جرایم و تعیین مجازات‌ها از معیار دوگانه استفاده نمی‌کند. اما در موارد استثنایی به عنوان یک امتیاز و حمایت برای برخی تابعان از این اصل عدول می‌شود. یکی از این موارد استثناء بر اساس جنسیت و حمایت از جنس زن است. البته این تفاوت در مجازات به جهت تفاوت در ساختار طبیعی خلقت زن و مرد و تفاوت بین وظایف و تکالیف آن‌ها می‌باشد، به عبارت دیگر در وضع احکام و تکالیف تنها تفاوت طبیعی مبنا قرار می‌گیرد و به معنای پایین‌تر دانستن یک جنس نسبت به جنس دیگر نیست».

فصل اول

کلیات

۱- کلیات پژوهش

۱-۱ بیان مسئله

جنسیت واقعی در نظام آفرینش بوده که افراد انسانی را از همان ابتدای خلقت به دو گروه زن و مرد تقسیم کرده است. با توجه به موضوع تحقیق که جنسیت را در استحقاق و اجرای کیفر مدنظر قرار داده و آثار و مسائلی را که در این زمینه وجود دارد، مراجعه به قوانین و مقررات کیفری اعم از ماهوی و شکلی شناسایی و سپس تحت عناوین خاص دسته بندی کرده و هر یک را بررسی خواهیم کرد.

در این پژوهش تأثیرات جنسیت در حقوق کیفری ایران با مراجعه و ملاحظه قوانین و مقررات مورد بررسی قرار گرفت که مقنن با مدنظر قرار دادن جنسیت زن و مرد تفاوت و تمایز در برخی موضوعات را اعمال کرده است. طبیعت جرایم ارتكابی زنان با مردان متفاوت است، به عنوان مثال جرمی مانند سقط جنین به نوعی در انحصار زنان است در عناوین مجرمانه جرایمی شناسایی شده است که مختص جنس معینی بوده و در سن مسئولیت کیفری، زن و مرد وضعیت یکسانی ندارند، به نحوی که شروع مسئولیت کیفری زن زودتر از مرد است. در تخفیف و تشدید مجازات اثر جنسیت قابل ملاحظه و موارد تخفیف مجازات هر یک در مقایسه با دیگری احصاء شده است. شهادت زنان در برخی جرائم قابل پذیرش نبوده و در قسامه جز زمانی که مدعی یا مدعی علیه باشند نقشی ندارند. در اقرار و علم قاضی جنسیت هیچگونه تأثیری نداشته و این امر از مفاد قانون مجازات اسلامی به وضوح روشن می‌باشد.

در خصوص تأثیر تغییر جنسیت بر هر یک از ادله اثبات می‌توان گفت که تغییر جنسیت نیز می‌تواند بر اقرار، شهادت، قسامه تاثیر بسزایی داشته باشد و به نظر می‌رسد که این تغییر هیچ‌گونه تأثیری بر روی علم قاضی و سوگند نمی‌گذارد.

در حالی که امروزه در سطح بین‌المللی تلاش گسترده‌ای برای برقراری تساوی حقوق زن و مرد در همه زمینه‌ها صورت می‌گیرد و در اسناد بین‌المللی حقوق بشر به ویژه کنوانسیون رفع تبعیض علیه زنان بر لغو و یا اصلاح قوانینی که مقررات تبعیض‌آمیز علیه زنان دارند تاکید شده است. در حقوق کیفری ایران مقررات متفاوتی نسبت به زن و مرد وجود دارد. چنانچه در مبحث ادله اثبات کیفری شاهد تفاوت جنسیتی هستیم. ماده ۱۶۰ ق.م.ا مقرر می‌دارد: ادله اثبات جرم عبارت از: اقرار، شهادت، قسامه و سوگند در موارد مقرر قانونی و علم قاضی.

در خصوص علم قاضی تفاوت جنسیت متنفی است. در خصوص اقرار به جرم و سوگند تفاوتی بین اقرار و سوگند زن و مرد وجود ندارد. لذا تفاوت جنسیت موجود در مبحث ادله اثبات کیفری در خصوص شهادت و قسامه است.

به عقیده قانونگذار مرد بر زن برتری ندارد. همین طور زن بر مرد؛ بلکه آنچه وجود دارد تفاوت است در حق و تکلیف و آن نیز هرگز به معنی تبعیض و برتری و تحقیر جنسی بر جنس دیگر نمی باشد؛ بلکه واقعیتی انکارناپذیر ناشی از طبیعت وجودی و فیزیکی و سرشتی و روحی زن و مرد می باشد که خداوند با آگاهی و علم خود، در خلقت بشر قرار داده است. "تبعیض مذموم است، نه تفاوت".

۲-۱ اهمیت و ضرورت انجام تحقیق

این تحقیق از آن جهت مهم است که چون به حقوق زن و مرد در امور کیفری مربوط می شود، قاعدتاً در مواردی باید به هر یک از جنس زن و مرد، تخفیف و تشدید هایی با توجه به شرایط ذاتی و روحی و... تعلق گیرد و همچنین در مواردی همانند شهادت، به زنان توجه شایانی گردد.

۳-۱ جنبه جدید و نوآوری در تحقیق

با توجه به تحولات قانون مجازات اسلامی در سال ۱۳۹۲ سعی بر این می باشد تا مواد قانونی که در آن جنسیت مطرح می باشد بررسی شود و مواد قانونی جدید و مرتبط هم استخراج شود.

۴-۱ اهداف مشخص تحقیق

در این پژوهش سعی داریم مواد قانونی را که در آن از کلمات زن با مرد استفاده شده و تفاوت هایی از نظر ایجاد حق، تکلیف و اعمال و اجرای مجازات ها و نحوه اثبات جرائم به وجود آورده است را شناسایی و استخراج و دسته بندی کنیم تا با آگاهی دادن افراد نسبت به وجود تفاوت و اختلاف جزئی در امور کیفری که با عنایت به شرایط و طبیعت ذاتی و روحی، امری عادی است، از سوء برداشت و تفکر برتری مرد و تبعی علیه زنان اجتناب و آگاهی پیدا کنند که قانونگذار نسبت به زنان در قیاس با جنس مخالف در بعضی موارد به تخفیف و ارفاق، نظر داشته و در موضوعات دیگر همین وضعیت را در مورد مردان نیز اعمال نموده است.

۵-۱ سوالات تحقیق

- الف) چه عواملی موجب شده است که جنسیت مبنایی برای تحقق برخی جرائم باشد؟
ب) چرا با زنان و مردان در نظام جزایی ایران برخورد یکسان نمی شود؟

۶-۱ فرضیه های تحقیق

- الف) ویژگیهای زیستی زنان و مردان هر یک را مستعد ارتکاب جرائم منحصر به خودشان کرده است.
ب) تفاوت جرایم و مجازات ها بین زنان و مردان در نظام جزایی ایران در نتیجه آموزه های دینی است.

۷-۱ تعریف واژه ها و اصطلاحات فنی و تخصصی

حقوق کیفری: حقوق کیفری یا حقوق جزا یا حقوق جنایی شاخه ای از حقوق عمومی است که به بررسی حمایت های دولت از حقوق افراد و ارزشهای جامعه می پردازد.

جنسیت: جنسیت شامل رفتارها، نقش های اجتماعی و اندیشه های اجتماعی است که فرهنگ حاکم بر هر جامعه به عهدهی دو جنس زن و مرد می گذارد.

مجازات: کیفر یا مجازات به تحمیل عملی رنج آور بر شخصی دیگر گفته می شود که پیامد عمل آن شخص می باشد.

۸-۱ شرح کامل روش و ابزار گردآوری داده ها

روش گردآوری داده ها در این تحقیق، روش کتابخانه ای می باشد و از منابعی چون کتاب ها، پایان نامه ها، مقالات، شبکه جهانی اطلاعات استفاده شده است و ابزار جمع آوری داده ها نیز فیش برداری می باشد.

۹-۱ ساماندهی پژوهش

از نظر دسته بندی مطالب، صرف نظر از مقدمه، موضوع در پنج فصل طبقه بندی شده است. نگارنده در فصل نخست در مقام ارائه کلیات پژوهش و در فصل دوم به ذکر مبانی نظری اختلاف جرم و مجازات بر اساس جنسیت پرداخته و در فصل سوم جرایم انحصاری زنان و مردان اقدام شده است. فصل چهارم را تحت عنوان تفاوت در نوع و میزان مجازات مردان و زنان، بررسی نموده و فصل پنجم به نتیجه گیری و ارائه پیشنهادات اختصاص داده شده است. در خاتمه ی بحث، به تبیین منابع مبادرت شده است.

فصل دوم

مبانی نظری اختلاف جرم و مجازات بر اساس جنسیت

۱- واکاوی رویکرد جنسیتی جرم شناسی

برخی از جرم شناسان، عواملی مانند شغل و دخالت در مسائل اجتماعی و از سوی دیگر عوامل روحی، روانی و فیزیولوژیک را در ارتکاب بزه، بیشتر در مردان تأثیرگذار می دانند. در یک تحلیل کلی تر می توان گفت که جنس زنان و ذات آنها غیر بزهکار و جنس مردان بزهکارانه است.^۱

نگاهی گذرا به تاریخچه جرم شناسی نشان می دهد که قبل از دهه ۱۹۶۰ جرم همواره یک فعالیت مردانه محسوب می شده است به طوری که در آمار جنایی اثری از جرایم توسط زنان به چشم نمی خورد و بر همین اساس مطالعه ای هم در تبیین بزهکاری آنها صورت نگرفته است.

این وضعیت، در جوامع اروپایی که از دهه های گذشته به مطالعه جرم پرداخته اند، عادی محسوب شده و مورد بحث قرار نگرفته است. مردان خود قانونگذاران، مجریان و نقض کنندگان آن بودند و جمعیت کیفری را تشکیل می دادند. بنابر این نظام کیفری، یک نظام مردانه با دیدگاه های جنسیتی بوده است. چنین نگرشی، هم در آمار جنایی و هم در نظریه های ارائه شده به منظور تبیین جرایم منعکس است. تاریخچه مطالعات جرم شناسی تا قبل از سالهای ۱۹۶۰، جز در مواردی معدودی فاقد تفکیک جنسیتی در مطالعات بزهکاری بوده است. عدم حضور زنان در آمار و تحلیل های جرم شناختی عمدتاً محصول طرز تفکری بود که نسبت به زنان و ویژگی های آنان وجود داشت. نگرشی که زنان را موجوداتی احساساتی، نامعقول، دارای ضعف جسمانی و دماغی، فاقد توان و قوای تصمیم گیری و رقابت و اساساً در عرصه اجتماعی ناموفق می دانست. به همین دلیل زنان افرادی حقیر، کم ارزش و پایین تر از مردان تلقی می شدند و در مباحث مربوط به بزهکاری نیز جایگاهی برای آنان قائل نبودند.^۲

در رابطه با تبیین نقش زنان در بزهکاری، به طور خاص، دو نظر وجود دارد: نظر اول آنکه زنان به جهت ویژگی های زیستی، روانی، اجتماعی، راحت تر خود را با محیط و شرایط محیطی وفق میدهند و کمتر جرأت مخالفت با قواعد اجتماعی و قانون شکنی را دارند. به گمان طرفداران این نظریه، در این موارد اگرچه وجود ویژگی های رفتاری در زنان، عملاً منجر به عدم ارتکاب جرم توسط آنان می شود، ولی رفتار غیر مجرمانه آنان، به دلیل ناآگاهانه بودن عمل، ارزش هم محسوب نمی گردد. نظر دیگر آن که، زنان به میزان کمتری نسبت به مردان مرتکب جرم می شوند، لکن نظام مردسالار و جنسیت مدار، به بزهکاری زنان بی توجه بوده و آن را در تحلیل های جنایی به حساب نمی آورد.^۳

^۱ - زنان یا مردان، کدام یک بیشتر مرتکب جرم می شوند؟ sakoyeedalat.blogfa.com نوشته شده توسط مقداد نقوی، ۱۳۹۰/۱۱/۱۶ ساعت

۱۰:۴۳

^۲ - رستمی تبریزی، لمیاء، درآمدی بر رویکرد جنسیتی جرم شناسی، مجله تحقیقات حقوقی، شماره ۵۰، پاییز و زمستان ۱۳۸۸، ص ۲۸۱

^۳ - همان، ص ۲۸۵۲

۱-۱ رابطه ارتکاب جرم و داشتن فرصت:

بررسی آمارهای متعدد نشان می‌دهد که ارتکاب جرم اصولاً امری مردانه است البته نه به این معنا که زنان قادر به ارتکاب جرم نیستند بلکه مردان به دلیل حضور گسترده در عرصه‌های اقتصادی و اجتماعی فرصت ارتکاب جرم بیشتری دارند. در همین راستا نظریه پردازانی مانند سیمون و آدلر معتقدند که ارتکاب بزهکاری نیازمند فرصت‌های اجتماعی است و مردان به دلیل در اختیار داشتن این فرصت بیشتر در معرض ارتکاب جرم قرار می‌گیرند.^۱

۲-۱ کیفیت جامعه پذیری در زنان

برخی از نظریه پردازان کیفیت جامعه‌پذیری در زنان را عامل دیگری جهت کاهش نرخ بزه در آنان نسبت به مردان می‌دانند. در بسیاری از فرهنگ‌ها زنان موجوداتی اجتماعی، آرام و مطیع امر والدین یا همسر محسوب می‌شوند که این عوامل موجب می‌گردد تا جامعه‌پذیری مطلوب تری نسبت به مردان داشته باشند حتی در بریتانیا ضرب المثلی رایج است که می‌گوید: زن مطیع فرمانروای قلب شوهرش است. در بسیاری از جوامع زنان الزام بیشتری بر تبعیت از ارزشهای اجتماعی دارند و مکانیسم‌های کنترلی بیشتری همانند پدر یا برادر بزرگتر بر رفتار آنان نظارت می‌نمایند و نتیجه این می‌شود که مثلاً پسرها از یک سنی تا ۱۲ شب هم می‌توانند در بیرون از منزل باشند اما دختران نمی‌توانند دارای چنین آزادی باشند. جان هگن پس از بررسی جریان جامعه‌پذیری زنان و مردان درمی‌یابد که زنان از خطر کردن کمتر از مردان استقبال میکنند و جنایت در زنان بار منفی تری نسبت به مردان دارد و در نهایت این که احتمال شرکت زنان در رفتارهای کجرو کمتر از مردان است.^۲

۳-۱ نرخ بزهکاری در نوجوانان پسر و دختر

تفاوت میان نرخ بزهکاری مردان و زنان آنچنان عمیق است که حتی بزهکاری نوجوانان پسر نیز بیشتر از نوجوانان دختر می‌باشد:

"در سال ۱۹۵۴ واتنبرگ و ساندرز با مبنا قرار دادن بازداشت به بررسی بزهکاری صغاری پرداختند که از آنان به اداره خدمات جوانان پلیس دیتروید در طول سال ۱۹۵۲ شکایت شده بود.

یافته‌های آنان حاکی از آن است که صغار پسری که از آنان شکایت شده است، سه برابر بیش از تعداد دختران است. اهم جرایم دختران شامل جرایم جنسی و فرار از خانه بود، در حالی که مهم‌ترین جرایم

^۱ - زنان یا مردان کدامیک بیشتر مرتکب جرم می‌شوند؟ مأخذ پیشین

^۲ - ممتاز، فریده؛ انحرافات اجتماعی، چاپ سوم، شرکت سهامی انتشار، سال ۱۳۸۷، ص ۱۸۴